

Sammanfattning av medborgardialog Kyrksalen i Lit, den 2 november 2021

1. Bakgrund

Östersunds kommun vill vara en kommun där både äldre och personer med funktionsnedsättningar ska ha möjlighet att leva aktiva och självständiga liv med ökad delaktighet i samhällsfrågor.

Kommunen genomför under år 2020–2022 därför ett projekt i syfte att göra kommunen mer åldrandevänlig för dessa målgrupper – ”Projekt åldrandevänlig kommun” (Age-friendly cities and communities).

Inom ramen för projektet görs olika undersökningar för att få ökad kunskap om hur både äldre och personer med funktionsnedsättningar upplever att det är att leva i Östersund i nuläget.

En form av undersökning som genomförts under hösten 2021 är medborgardialoger riktade till medborgare över 65 år i några utvalda områden i Östersund.

Syftet med dessa dialoger har varit att få kompletterande kunskap och inspel från målgruppen, innan kommunens politiker våren 2022 ska fatta beslut om vilka områden som är mest angelägna att försöka förbättra de kommande åren.

I detta dokument redovisas resultatet av den medborgardialog som anordnades i Lit i november 2021.

2. Genomförande av medborgardialog

Medborgardialogen genomfördes den 2 november 2021 i Kyrksalen i Lit.

Inför medborgardialogen skickades det ut ett särskilt inbjudningsbrev till medborgare över 65 år som bor i Lit (inklusive Lit glesbygd). I inbjudan framgick även vilka frågeområden som skulle diskuteras vid dialogen.

Totalt anmälde sig 24 medborgare och 9 politiker till dialogen. Några medborgare och politiker lämnade återbud/ersattes av andra. I slutändan deltog 21 medborgare vid dialogen (varav 12 kvinnor och 9 män) samt 9 politiker.

Utöver medborgare och politiker medverkade även 10 tjänstemän från kommunen vid dialogen som samtalsledare och sekreterare.

Dialogen genomfördes i form av ”runda-bords-samtal”, där medborgare och politiker fördelades ut vid 5 olika bord.

De frågeområden som diskuterades vid dialogen var följande:

- Utemiljöer
- Transporter (med fokus på busstrafik)
- Bostäder
- Social gemenskap och delaktighet
- Social tillhörighet (icke-diskriminering) och medborgarinflytande
- Samhällsstöd och service (vilket omfattar både kommunens insatser och tillgång till övrig samhällsservice som affärer, bibliotek, hälsocentral etc.)

Kopplat till varje frågeområde ställdes frågor om vad som behöver förbättras och om deltagarna hade eventuella förslag till lösningar kopplat till identifierade förbättringsområden.

3. Resultat

Under detta avsnitt redovisas resultatet från medborgardialogen kopplat till respektive frågeområde. Varje delavsnitt inleds med en allmän beskrivning av medborgarnas upplevelse av det området. Deltagarnas enskilda svar redovisas därefter i olika underkategorier. Några medborgare som inte kunde medverka vid dialogen har skickat in sina synpunkter och förslag via e-post eller lämnat dem per telefon. Dessa synpunkter/förslag har också lagts till i sammanställningen.

3.1 Utemiljöer

Hur kan kommunen skapa en bättre utemiljö för medborgare 65+ i Östersunds kommun?

Deltagarna vid dialogen uttrycker att de generellt sett känner sig trygga i Lit, men att klotter och skadegörelse ändå har bidragit till en ökad otrygghet. Några efterfrågar bättre belysning på olika platser.

Deltagarna lyfter också att det finns många fina grönområden utanför centrum och att elljusspåret används mycket. Någon deltagare lyfte däremot att man behöver se över den sly som växer längs kommunala vägar och röja stigar i skogen. När det gäller sandning/snöröjning så uttrycker deltagarna olika åsikter, några är mycket nöjda medan andra efterfrågar bättre snöröjning och sandning.

Några förbättringsområden som lyfts fram kopplat till utemiljöer är att det bör finnas fler sittplatser/bänkar och att man vill att det skapas fler grönområden i centrala Lit. Några lyfter även att man skulle vilja att cykeltrafiken i natur-/friluftsområden ska regleras mer, då det förstör marken och gör det svårt för andra att använda stigarna.

Nedan redovisas de synpunkter som lämnats kring utemiljöer.

Fler sittplatser/bänkar (tillgänglighet)

- Det behövs fler parkbänkar utspridda i samhället
- Det är för få sittplatser, kan bara komma på ett ställe som har sittplatser. Sittplatserna skulle behövas både för att vila och sitta och prata på.
- Det finns få sittplatser i området. Några medborgare har en promenadgrupp, men den sträckan de går är längs trafikerad väg.
- Tycker att det borde finnas fler sittplatser, för socialt umgänge och vila.
- Det borde finnas fler sittplatser. Vid de tillfällen sittplatser har förstörts så upplevs åtgärdstiden som lång.
- Hemvården borde ha tak på sina sittplatser (*Kommentar från tjänsteperson: Det är ett pågående arbete*)

Skapa fler grönområden i centrala Lit

- Man upplever att det generellt sett finns tillräckligt med grönområden i Lit, men att det är få just i centrala Lit.
- Grönområden för äldre i centrum skulle behöva utvecklas, både för att vila samt aktivera sig såsom via gym eller boulevards.
- Det finns några grönområden utanför centrum som är väldigt fina, men inom centrum finns det inte så många. En deltagare säger att det skulle uppskattas med exempelvis ett utegym. Medborgarna går gärna ute i naturen för att aktivera sig.
- Det borde finnas fler grönområden i centrala Lit. Ett förslag som ges är att området vid ett stort vitt hus i centrala Lit skulle kunna användas för sittplatser och en grillplats (det området tillhör troligtvis Östersundshem)
- Upplever att fler pensionärer är ute och går nu än tidigare
- När medborgarna ska ut och gå väljer de att gå längs andra vägar än bilvägar, t.ex. i skogen. Elljusspåret används mycket.
- Några medborgare upplever att elljusspåret är lite långt bort samt att sågspåret som ligger där smutsar ner området (sågspåret kommer från en fabrik).

Reglera cykeltrafiken i naturområden

- Stigar förstörs av cyklister, vilket försvårar för folk att använda stigarna. Ett förslag är att det ska finnas cykelbanor för att leda om cyklister till andra områden, för att frigöra områden för gång. Det är speciellt problematiskt med att det byggs på Frösöberget/Andersön/Bynäset för att det tar naturmark i anspråk. Önskar naturreservat vid västra Frösön.
- Skulle gärna vilja diskutera utemiljöns betydelse med någon representant från Länsstyrelse eller kommun. Äldre blir nästan bortförsta av cyklister som förstör stigarna runt om i friluftsmiljön. Det är viktigt att ha en tillgänglig utemiljö även för äldre med rullatorer, det är viktigt för hälsan. Cykeldäcken gör att rötter blir förstört. Cyklisterna förstör urgamla stigar som funnits. De bryter mot Allemansrätten som säger att man inte ska störa och förstöra.
- Skotertrafiken regleras hårt men cykeltrafiken, som förstör mer, är tillåten i fler områden.

Synpunkter på sandning/snöröjning (tillgänglighet och trygghet)

- Medborgarna i en grupp tycker att deras snöröjning sköts bra, de framhåller en enskild väghållare som både dessa och andra medborgare har en god uppfattning om. Denna väghållare kommunicerar på Facebook när det snöat mycket vilket uppskattas.

- På vägarna utanför centrum tar snöröjningen längre tid (**Kommentar från tjänsteperson:** *Det är sannolikt inte kommunen som är väghållare på dessa vägar*)
- Snöröjningen upplevs skötas bra i centrala delarna, även sandningen verkar fungera bra.
- Deltagarna i en grupp lyfter att den trottoar som finns inte snöröjs så bra, medborgarna upplever att även vägkanten skulle kunna röjas längs bilvägar. När det snöröjs blir det både halt, ojämnt och det lutar. Samt att åtgärdstiden stundtals är lång (både avseende snöröjning samt att skrapa vägarna) samt att de upplever att Lit centrum prioriteras i andra hand.
- En medborgare vill att det ska sandas mer i centrum, har själv ramlat vid järnvägsspåret.
- En medborgare vill att det ska lämnas en oplogad sträng längs vägarna så att det går att åka spark.

Synpunkter på belysning och skadegörelse (trygghet)

- Medborgarna i en grupp upplever det som tryggt att vistas i Lit centrum, vad gäller belysning och själva utevistelsen.
- Medborgarna i en annan grupp säger att de upplever stor trygghet. Det de ser som problematiskt är klotter och EPA-traktorer. Det finns även viss problematik med skadegörelse.
- Medborgarna i ytterligare en grupp tycker inte att otryggheten är ett så stort problem, men att det förekommer skadegörelse både genom att saker slås sönder samt att det kastas ägg. Detta leder sammantaget till att man upplever viss otrygghet.
- Flera medborgare tycker det känns otryggt när de går i centrum (pga. stökiga ungdomar).
- Några medborgare säger att det är ett område i centrum som är dåligt belyst, dessa tror att lysen där även skulle motverka klotter.
- En medborgare vill att det ska vara mer belysning.
- Busskurerna har ofta vandaliserats.
- Vid parkeringen vid ICA finns ingen belysning - vem äger marken?

Övriga synpunkter kopplat till utemiljöer

- En medborgare lyfter att det är mycket sly längs kommunal väg, vilket gör att man får sly i ansiktet när man är ute och går. Hen skulle även vilja att man röjer lite stigar i skogen så att det går att gå där. Vill att det ska finnas någon på kommunen som har ett tillsynsansvar och kontrollerar detta.

- En medborgare frågar om det finns gatuarbetare i Lit eller om det endast är medarbetare från centrala Östersund. **Kommentar från tjänsteperson:** *Det finns inget parkkontor i Lit.*
- Det borde finnas fler fontäner, det finns endast en som är belägen i Badhusparken. Det finns ett stort upplevelsevärde för äldre att sitta vid fontäner. Skulle önska att det fanns fler fontäner. Man säger att man inte har råd att göra något åt det. Det borde finnas en fontän i Lit.
- Det är dåligt skyltat till ICA, vilket gör det svårt att hitta (t.ex. turister som inte hittar).
- Löv på trottoarer är hala. Det är fastighetsägarens ansvar.
- Medborgarna går på bilvägen när de rör sig i Lit, det finns endast en väg som delvis har gångväg. Det finns inte heller markeringar för gångtrafiken.
- Det skulle behövas en vägbula vid Kyrkvägen eftersom bilar kör snabbt förbi där.
- Utemiljön kring Häradsgården upplevs som stökig, har på eget initiativ röjt ogräs där.
- Det är skräpigt kring parkeringarna vid elljusspåret.
- Det ser ofta stökigt ut där det källsorteras, det är dock inte kommunen som har hand om den platsen. Det ska byggas en ny återvinningscentral.
- Medborgarna ser fram emot den nya återvinningscentralen som ska byggas.
- Flera medborgare tycker att Kundcenter är trevliga när de ringer in, samt att när man kontaktar kommunen om något så åtgärdas det snabbt.

3.2 Transporter (busstrafik)

Hur kan busstrafiken förbättras för medborgare 65+ i Östersunds kommun?

Deltagarna vid dialogen åker buss i olika hög utsträckning. De som åker buss upplever att trafiken mellan Lit och Östersund överlag fungerar bra eftersom det finns många turer och det går snabbt. Seniorskortet är uppskattat, men många tycker att det behöver bli billigare och mer flexibelt att åka buss. Man efterfrågar anslutningstrafik från centrala Lit ut till byarna runtomkring.

Deltagarna uttrycker att det är viktigt att kunna köpa biljett på bussen med kort eller kontanter. Alla har inte möjlighet att köpa biljett via en app. En annan viktig fråga för deltagarna är att personer med rullator ska kunna kliva på i den bakre delen av bussen och sedan inte behöva gå fram till chauffören.

Åsikterna går isär när det gäller vilken väg bussarna ska ta genom Lit. En del tycker att bussarna ska fortsätta att åka en längre sträcka längs E45, medan andra tycker att bussarna ska börja åka över den nya bron.

Nedan redovisas de synpunkter som lämnats kopplat till både busstrafik, färdtjänst och biltrafik.

Underlätta av- och påstigning på bussarna (tillgänglighet)

- Det borde bli lika för rullatorer som för barnvagnar på bussarna, dvs. att man får kliva på i mitten på bussen och åka gratis. Alternativt att det går att visa sin biljett i mitten på bussen, vilket har varit möjligt under pandemin. De med rullator har svårt att gå och borde inte behöva krångla sig in fram. Det borde finnas kortläsare i den bakre delen av bussen. Tekniken finns så det borde gå att ordna (det har fungerat under coronapandemin). *(Detta uttrycktes vid alla bord.)*
- Barnvagnar är stora och många, de tar upp all plats för rullatorerna. Det måste vara klara besked kring vad som gäller och har man ska agera i bussen, t.ex. inte lämna sin barnvagn och sätta sig en bit bort.
- Det är dåligt att länsbussarna inte sänks ner (som stadsbussarna) så att det blir lättare att kliva på. Svårt att kliva på och av bussen när det är så höga trappsteg. Även om vissa bussar kan sänkas ner så gör chauffören inte alltid chauffören det, vilket är diskriminering. Chauffören kan inte se på någon om den har ont eller svårt att röra sig. Nu under pandemin har bussarna alltid varit nersänkta eftersom alla har klivit på bak. Vissa chaufförer är lata och orkar inte sänka ner bussen för att det tar tid. *(Detta uttrycktes vid flera olika bord.)*

Se över biljettpriser och busskortsalternativ

- Det borde vara pensionärspriser på bussarna. Det kostar 59 kronor för enkel resa in till stan från Lit, vilket är alldeles för dyrt. Då tar man hellre bilen. Priset är viktigt för att fler ska välja att åka buss. *(Detta uttrycktes vid alla bord).*
- Det hade varit bra om pensionärer kunde åka gratis under dagtid när det inte är rusningstrafik. Då är bussarna ändå nästan helt tomma. Men det kan samtidigt bli mycket folk på vissa linjer under dagtid, t.ex. till Lillänge. *(Detta uttrycktes vid flera olika bord).*
- En del kommuner låter alla medborgare åka gratis. Det skulle man kunna utreda.
- I Sundsvall kostar ett seniorkort för 30 dagar 175 kr. Det borde finnas något liknande i Östersund kommun.
- Man kan åka långt med seniorkortet men man måste binda sig för ett helt år, vilket alla inte vill. Vissa vill bara åka buss under vinterhalvåret. Seniorkortet borde vara mer flexibelt.
- Billigare och mer flexibla resor är viktigt för att äldre ska åka mer buss. Utan bindningstid skulle säkert fler åka buss. Man vill inte binda upp sig. Det går att köpa ”klippkort” mellan Lit och Östersund, men då får man bara åka just den sträckan, vilket inte är flexibelt.
- Överlycklig över seniorkortet – det är mycket bra! Kan åka hur mycket man vill i hela Jämtland och ända ner till Mora.
- Det vore bra om man kunde åka på Norrtåg också med busskortet (seniorkortet).
- Kommunfullmäktige har beslutat att pensionärspriser på bussarna ska utredas. Utredningen skulle ha varit klar 2018 men den är inte klart än, vilket är dåligt.

Kommentar från politiker:

- *I vissa andra städer kan man köpa dygnskort på bussen – det kanske skulle vara bra även här.*

Göra det möjligt för alla att kunna köpa bussbiljett och få information om busstrafiken

- Det är svårt att veta hur man köper en bussbiljett.
- Äldre blir diskriminerade på bussen eftersom man inte kan betala med kontanter eller betalkort. Alla kan inte använda appen. Det måste finnas någon annan möjlighet att köpa en bussbiljett än via en app. Man måste kunna betala med kort. Man ska inte behöva gå till Busstorget för att köpa en biljett. *(Detta uttrycktes vid flera olika bord).*

- Det finns inte mobiltäckning överallt på landsbygden, vilket är en förutsättning för att kunna köpa bussbiljetter via en app eller se när bussen kommer.
- Det behövs tydligare information om när bussarna går.

Synpunkter på linjesträckning/turtäthet (tillgänglighet)

- Busstrafiken till Lit fungerar bra. Det är många turer till och från Östersund varje dag. Det tar lika lång tid att åka från Lit till stan som från Torvalla till stan. *(Detta uttrycktes vid flera olika bord.)*
- Lit är ett geografiskt stort område, det är inte samma förutsättningar i centrala Lit som längre ut i området. Det är viktigt att komma ihåg. Det finns inte längre någon anslutningstrafik från Lit ut till byarna runtomkring, vilket fanns för några år sedan. Det är inte lätt att ta sig hem t.ex. sent på kvällen om man bor utanför Lit centrum. Det går att åka buss till Lit, men sedan borde man kunna boka anslutningsbuss/-taxi så att man tar sig ända hem. Annars måste man ha någon som kan hämta en. Det är diskriminerande att inte kunna ta del av utbudet i stan om man bor på landsbygden. *(Detta uttrycktes vid flera olika bord.)*
- Det finns irritation över att den nya bron inte används av busstrafiken. Det skulle bli närmare till en hållplats för de allra flesta. Bussen borde gå genom samhället. Nu måste man ha skjuts ut till E45 för att kunna åka buss. Länstrafiken säger att de inte har några planer på att ändra linjen. Regionen och kommunen skyller på varandra. Om bussen gick över den nya bron skulle även de som bor på andra sidan älven få bussförbindelser. *(Detta uttrycktes vid flera olika bord.)*
- Det finns en oro för att bussarna inte kommer att trafikera hållplatsen vid viadukten längs E14 nu när nya bron är på plats. Kommer bussarna att börja åka över den nya bron istället? Då blir det långt att gå till närmaste hållplats. Många är nöjda med den nuvarande linjen eftersom många bor i området runt E45. Bussen når ändå de som bor på andra sidan älven. *(Detta uttrycktes vid två olika bord.)*
- En del tror att man inte längre kan åka in till Busstorget (eftersom det ska byggas om). Man tror att man måste gå från järnvägsstationen upp till stan, vilket gör att man inte väljer att åka buss.
- Det har tidigare gått en buss genom byn ”Boda”, men nu går den inte där längre eftersom det sägs att vägen är för smal. Det är synd.
- Busstrafiken behöver synkas ihop bättre med tågtrafiken. Både när man kommer med buss och ska åka vidare med tåg och när man kommer med tåg och ska byta till länsbuss så måste man förflytta sig mellan busstationen och järnvägsstationen. Kan vara svårt att hinna med när man är äldre.

- Om man kommer med ett sent tåg har Lit-bussen dessutom redan hunnit åka någon minut tidigare (det borde kunna gå att synka ihop busstrafiken så att man inte missar sista bussen på det sättet)

Kommentar från politiker:

- *På Strömsundsbusen kan man kliva av mellan hållplatserna. Men hur kommunicerar man det till resenärerna? Alla känner inte till det. Man måste däremot alltid kliva på vid en hållplats.*

Övriga synpunkter/kommentarer kopplat till busstrafik

- Många äldre måste lära om och ta bussen istället för bilen. Det ligger i tiden att tänka på miljön.
- Många tycker att det är dyrt att åka buss, men det är egentligen dyrare att åka bil.
- En medborgare blev utskälld av en busschaufför när hen tog med sig hunden på bussen, trots att det är tillåtet.
- En medborgare upplever att det är otryggt att åka buss pga. stökiga ungar
- Det är jobbigt när vissa personer har för mycket parfym på sig när de åker buss. Det finns de som är allergiska och det borde finnas restriktioner kring detta.
- Förut fanns det IKEA-resor till Sundsvall. Det skulle vara bra om man började med sådana igen. ***Tips från andra medborgare: Vissa pensionärsföreningar anordnar sådana resor.***
- På stadsbussarna åker man gratis med barnvagn, men inte i Lit eftersom det är Länstrafiken som kör här.
- Ofta står det ”Trönderbilerne” på bussarna. Oklart vad det betyder – vart går de bussarna? Det borde istället stå vart de är på väg (på framsidan på alla bussar).

Kommentarer från politiker:

- *Man får inte bygga hus längre än 600 meter från en busshållplats, men det borde vara tvärtom, det vill säga att man anpassar hållplatserna istället för husen.*
- *Det har tidigare framförts synpunkter på att hållplatserna vid Ica Maxi och Lilllänge är för långt bort från affärerna för de som har svårt att gå.*
- *Hållplatserna vid de särskilda boendena Skogsbruksvägen och Härdgården är för långt från boendena. Det gör att det inte är lätt att hälsa på en anhörig om man har svårt att gå.*

Synpunkter kopplat till färdtjänst

- De som har färdtjänst i Lit är generellt sett nöjda med bemötandet. Chaufförerna ser till att personerna kommer innanför dörren – de kliver ur bilen och följer med in.
- Om man ska åka färdtjänst måste man planera sina resor i förväg och kan inte vara spontan.
- Det är svårt att åka utanför kommunen (över kommungränserna) med färdtjänsten. Om man vill åka riksfärdtjänst är det långa väntetider och dessutom är det dyrt.
- Det är krångligt att man inte får åka färdtjänst till sjukhuset och hälsocentralen. Då måste man istället beställa sjukresa. En sjukresa kostar dessutom 100 kronor per resa (dyrt).

Synpunkter kopplat till biltrafik

- Det är bra att det finns parkeringsplatser vid gamla centralstationen i Lit, varifrån man kan ta bussen. Där kan man även koppla in motorvärmare, vilket är väldigt bra.
- Det är problematiskt att parkeringsautomaterna betalas via app

Kommentar från politiker:

- *Det finns en pendelparkering vid stationen i Lit, men där finns det inte en enda lampa. Därför syns man inte när man väntar på bussen där.*

3.3 Bostäder

Hur kan bostäder förbättras för medborgare 65+ i Östersunds kommun?

Flera av deltagarna lyfter att de trivs mycket bra med att bo i sin nuvarande bostad, några bor i hus på landet och andra i lägenhet. I några fall lyfts tillgänglighetsproblem kopplat till bostaden (att det saknas hiss).

Det förbättringsområden som flest deltagare lyfter fram kopplat till bostäder är att det behöver byggas fler bostäder (helst lägenheter) i Lit och att det bör finnas bostäder med rimliga priser/hyror.

Nedan redovisas de synpunkter som lämnats kopplat till bostäder.

Bygga fler flerfamiljshus/lägenheter i Lit

- I Lit bor det nästan 2 000 medborgare. Nackdelen är att det är många äldre som ej kan flytta och de bor i hus med källare och trappor. De flesta vill bo kvar i Lit men det finns ingenstans att flytta.
- Det behöver finnas lägenheter för de som vill sälja sina hus och bo kvar i bygden. Det byggs inga flerfamiljshus i Lit – kommunen är rädd för att de ska flytta in barnfamiljer i Lit för då räcker inte servicen till, det blir stora initialkostnader. Det finns mycket tomter i Lit på båda sidor om älven.
- Måste börja med fler bostäder (lägenheter). Det finns bara ett hus med hiss i.
- Det behöver byggas fler och billiga hyresrätter på bottenplan eller med hiss och med bra standard.
- Om man vill sälja kåken finns det ingenstans att flytta – då måste man flytta in till stan. Det byggs för lite bostäder i Lit. Det var t ex 10 personer i kö till en ledig 2:a.
- Hyreshus saknas, där det finns tillgänglighet med hiss.
- Det behövs framför allt fler lägenheter som är på bottenplan eller annars med hiss. De som bor i villor vill gärna flytta och komma någonstans på bottenplan.
- För Lit som bygd måste mer bostäder finnas, annars tappas service, man tappar personal som ska jobba med service om det ej finns lägenheter de kan bo i.
- Skulle vilja att man får en lägenhet i Lit om man vill bo kvar där man är född och uppväxt. Att man fick en lägenhet som var lagom stor.
- Vill man göra det bättre för äldre ska det servas med bra bostäder.
- De flesta är nog nöjda med 2:or. Det finns små kedjehus som radhus, de som bor där är nöjda och det är lätt för hemtjänsten
- Det måste byggas bostäder utan trappor. Seniorboenden.

- Det saknas tomter. Cirkulationen saknas för bostäder. Kommunen har relativt mycket mark i Lit, även annan mark än jordbruksmark lite överallt, både centralt och övriga delar. Förhållandevis höga markpriser.

Kommentar från politiker:

- *Det är sug efter villatomter i Östersund från andra delar av landet. Det blir för dyrt för pensionärer att sälja villan och flytta in i en lägenhet. Privata fastighetsägare kan bygga med högre standard och då blir det dyrt. Man är stolt att bo i Lit och vill bo kvar.*

Erbjuda lägenheter med rimliga hyror

- Det måste byggas mer och inte så dyrt. Tror att kommunen har det på gång i Östersund.
- Säljer man finns det ingenstans att ta vägen i Lit. Kostnaderna är för dyra för lägenheter.
- Villan är kanske betald då är det ett stort steg att flytta till nyproduktion som blir mycket dyrare.
- Man kan inte köpa en lägenhet i stan. Behöver man ej låna pengar kan man köpa en bostadsrätt, men man vill ha pengar kvar också efter en försäljning av villa.
- Man ska bygga bra och billigt, men ingen lyx.
- Det är billigt att köpa hus i Lit men det är dyrt att köpa lägenhet i Östersund.

Kommentar från politiker:

- *Tycker man ska driva frågan om kommunalt bostadstillägg som finns i vissa kommuner söderut. I Krokoms finns det för LSS men ej för äldre. Det är bra för kommunen om du som pensionär flyttar, då kan en barnfamilj flytta in i villan.*

Övriga synpunkter/önskemål kopplat till särskilda boenden och trygghetsboenden

- Servicehus fanns förut och det var bra, man hade sin lägenhet och hade tillgång till personal.
- Det skulle behöva finnas trygghetsboenden i Lit.
- För särskilda boenden måste man vara så sjuk för att komma till. Trygghetsboenden behöver skapas. Hur ska man kunna hålla priserna nere?
- Det skulle behövas fler ålderdomshem för dem som börjar bli lite förvirrade. Det var bra när det var ett hem med utbildad personal och ett eget krypin så att de kunde vara själva om de ville. Tror att de skulle vara populärt idag. Det behöver finnas olika alternativ. Är det riktat åt fel håll

behöver man rikta om. Viktigt att man trivs i sitt hem, det krävs mer när man blir äldre så att man känner sig trygg.

- Det är brist på korttidsboenden.
- Det är brist på korttidsplatser i Östersund så då måste man placera fler på Häradsgården, vilket blir en avlastning för Östersund.
- Det behöver finnas dubbelrum på äldreboenden så att man kan fortsätta bo tillsammans.

Kommentar från politiker:

- *Medborgarna vill ha på ett visst sätt och det byggs något annat. Man behöver ha insatslägenheter för äldre också. Utmaningen är ett par där en har tjänat mycket pengar och åker in på äldreboendet med tidig demens och får betala mycket, medan den andre som tjänat mindre inte kan bo kvar. Då behöver man kunna bo nära äldreboendet.*

Övriga synpunkter kopplat till bostäder

- Det saknas färdiga villatomter till försäljning.
- Det som behövs är det som är lättsamt och bra när man är äldre.
- Önskar fler småhus som sitter ihop med varandra, det ska vara rymligt, 2 rum och kök, med stort grönområde.
- En deltagare har stort hus och har hus på gården som han vill renovera. Skulle vilja ha stöd och råd och vill ha någon på kommunen som samtalspart.
- Svårighet om man säljer villan och får ett kapital på banken, man får då betala mer för hemtjänst än maxbeloppet.
- En medborgare tycker det är diskriminerande att hen inte kan få delaktighet i sina barns liv. Vill flytta till sina barn i Stockholm, men säger att då måste man ha kontakter eller många miljoner. Vill att även äldre svenskar får chans att bo med sin familj där det är attraktivt att bo.
- Det pratas om att det behöver finnas bostäder för ungdomar – men det behövs ju även för äldre som vill bo nära sina barn.

Kommentar från politiker:

- Av praktiska skäl kanske man vill bo på bottenplan men av trygghetsskäl vill man bo på andra våningen.

3.4 Social gemenskap och delaktighet

Hur kan social gemenskap för medborgare 65+ förbättras i Östersunds kommun?

Många av deltagarna vid dialogen uttrycker att det finns en bra social gemenskap i Lit och att det finns ett aktivt föreningsliv.

Några förbättringsområden som lyfts fram är att skapa fler mötesplatser – både utomhus och inomhus, att förbättra mötesplatsen i Lit och att kommunen bör stödja det befintliga föreningslivet/befintliga aktiviteter. Några tar även upp att kommunen bör förbättra möjligheten till sociala aktiviteter på särskilda boenden och att vi behöver hitta sätt att nå äldre som är ensamma. Grupper som lyfts fram som särskilt angelägna att försöka nå är de som inte kan/vill använda digital teknik respektive män som är ofrivilligt ensamma. Det är generellt sett färre män som kommer till olika mötesplatser, vilket tyder på att man kan behöva erbjuda andra aktiviteter än idag.

Nedan redovisas de synpunkter som lämnats kopplat till social gemenskap.

Skapa fler mötesplatser – både utomhus och inomhus

- Det är viktigt med mötesplatser.
- Tycker att det är viktigt med aktiviteter där man kombinerar fysisk aktivitet och kultur. Är själv intresserad av historia och friluftsliv. Tror att det finns många äldre som har mycket historia. Man skulle kunna kombinera friluftsliv med diskussion kring kulturfrågor, t.ex. ta med sig en ryggsäck och mötas kring fornminnen. Både röra på sig och diskutera kulturfrågor. Ha något att samlas kring.
- Vill gärna att det ska finnas promenadvägar i skogen där man kan vara ute och gå och träffa varandra utomhus. Man kan ha knytkalas. Det behöver inte vara så märkvärdigt.
- Vill att det ska finnas fler bänkar utomhus, för då kan man träffa på lite olika människor när man är ute. Kanske om det kunde finnas någon park, t.ex. nedanför Gamla kommunalhuset. Sittplatser och bänkar bör även sitta fast så att man inte kan bära iväg dem.
- Det behövs mötesplatser även för andra åldrar – t.ex. även för barn.
- Sverige behöver fler mötesplatser. England har sina pubar, men här i Sverige har det varit fika som man brukar samlas kring. Många med låg pension har kanske inte råd att gå på café. Cafépriserna i Östersund är väldigt höga. Varför ska det vara jättehög moms på sådana platser? Man skulle skattemässigt kunna subventionera detta för att stimulera mer social gemenskap.

***Kommentar från tjänsteperson:** Det finns kommunala mötesplatser, där är fikat lite billigare än om man går till vanliga caféer.*

Förbättra kommunens mötesplats i Lit

- Mötesplatsen fungerade så himla bra tidigare, men inte nu längre.
- Mötesplatsledaren på kommunens mötesplats försvinner rätt som det är. Då har någon från Röda korset fått gå in istället. Det är många som kommer dit och så är det plötsligt ingen verksamhet.
- Det är dålig information när mötesplatsen har inställd verksamhet, Flera medborgare har tagit sig dit och så är det ingen på plats så de får gå hem.
- Jag tycker inte att mötesplatsen sköts så bra. Brukar vara där på torsdagar och senast i torsdags så fanns det ingen mötesplatsledare, då var hen istället på mötesplatsen i stan. Det är som att man tar för givet att någon i Lit ska gå in och hålla i dessa saker. Vuxenskolan håller till i samma lokaler, men har inte något ansvar för mötesplatsens verksamhet.
- Om det är stängt på mötesplatsen så måste man informera om det. Sedan behöver man ha någon form av vikarie som kan vara där istället, om mötesplatsledaren blir sjuk.
- Det är heller ingen inbjudande lokal. Tycker inte om lokalen då den är väldigt mörkt eftersom det saknas fönster.

Stödja det befintliga föreningslivet/befintliga aktiviteter

- Det är viktigt att man får behålla lokaler så man har någonstans att vara för den verksamhet man bedriver. I Lit finns Bykontoret i Gamla kommunalhuset. Där finns det 2 samlingssalar. Viktigt att få behålla både lokalen och konsumentvägledaren som finns där.
- Byföreningen är en paraplyförening för föreningar och organisationer i Lit. Det finns 32 olika föreningar och organisationer som är anslutna till Byföreningen. Alla vill inte gå med i vilken förening som helst, men i Byföreningen så är det ingen partipolitik så där kan man vara med. Byföreningen driver även fritidsgården. Försöker att få föräldrar att engagera sig.
- Tror på att ha samverkansprojekt mellan kommunen, Byföreningen och föreningslivet.
- Det fanns en satsning från kommunen på Föreningarnas hus för länge sedan, det skulle man kunna engagera sig i.
- Tycker att det finns rätt bra möjligheter till social gemenskap i Lit. Brukar själv vara med och jaga.
- Har pratat om att återuppta ”Gå till Lit” som var väldigt stort ett tag.
- Vi har det så bra som har Studieförbundet Vuxenskolan i Lit - de ordnar många kurser och kamratcirklar. Deltar själv i många cirklar under veckan.

- Vi brukar baka i bakstugan.
- Vi har vävstuga.

***Kommentar från politiker:** Jag har förstått att bastun som finns också är en viktig samlingspunkt. Viktigt att värna sådana platser.*

Förbättra möjligheten till sociala aktiviteter på särskilda boenden

- På äldreboenden behöver man göra mer kring social gemenskap. Där är det väldigt dåligt med sådant. Det var bättre innan pandemin. När kommer de att öppna upp för att ta emot besök utifrån? Det är 7 föreningar i Lit som brukar turas om att gå dit och ordna aktiviteter enligt en överenskommen plan (bl.a. Röda korset, Kyrkan, Centerkvinnorna och Pensionärsföreningar)
- Ibland så är personalen även dålig på att uppmuntra och samla ihop de boende till att delta vid t.ex. musikunderhållning. De som ordnar aktiviteten brukar själv försöka få gå runt och samla ihop dem.
- Har sett att de som arbetar sitter med sin privata telefon istället för att vara med de gamla. Dem placerar man framför TV:n.

Försöka hitta sätt att nå äldre som är ensamma

- I gruppen 65+ så är ensamheten en utmaning. Det finns många som är ensamma. Det är jättesvårt att veta hur man ska nå dem som är ensamma.
- Man kan försöka motverka ensamhet genom föreningsliv och att det finns mötesplatser.
- Man kan nog bara nå dem som är ensamma genom att skicka en inbjudan hem via brev eller telefon för att informera om vad som finns. Det finns ju de som väljer bort sociala aktiviteter också.
- SPF har fortfarande kvar att man gör hembesök till personer som har svårt att ta sig ut.
- SPF får bidrag från kommunen för att göra hembesök, men man kommer inte alltid åt alla dem som är ensamma. Det blir i första hand de medlemmar som man känner till som man når.
- Det kan ibland räcka att bara ringa och prata med någon. De som sitter ensamma uppskattar mycket även när man bara ringer, det behöver inte vara hembesök.
- Men det kan också vara svårt att ringa och prata med någon som man inte känner, som man aldrig har träffat.
- Kyrkan kan kanske vara en väg in att nå dem som är ensamma? Men det finns ingen diakon i Lit.
- Kommunens mötesplats är viktig. När den flyttades till Häradsgården så sjönk deltagandet. Därför flyttades den ut igen. På mötesplatsen kan deltagarna påverka vad man ska hitta på och göra nästa gång.

- Det är inte alltid enkelt att komma in i en ny grupp heller. Vid pensionärsorganisationernas möten har det hänt att man ”paxat stolar” för att sitta med sina vänner och då hamnar de nya i hörnet. Det är viktigt att alla bjuder in nya deltagare.
- Givetvis har alla föreningar i ett område stor betydelse. SPF försöker ordna aktiviteter för alla pensionärer. Just nu har man initierat ett projekt kring ensamhet. Man har köpt in studiematerial där deltagarna ska diskutera materialet i mindre grupper så att man samtidigt kan lära känna varandra.
- Kanske man skulle kunna motverka ensamhet genom att ordna digitala möten, men då fordras att man har tekniken.
- Många är ju med i någon förening. Men när de inte är digitaliserade så är det svårt att nå ut till alla. De som inte har datorer eller telefoner. Dem kan man bara nå via post och det blir det ju mindre av nu. Äldre blir diskriminerade genom att de inte är digitaliserade. Alla som har mobil får mycket bra tips och information från distriktet. Men hur ska man nå ut till dem som inte har dator/telefon? De får bara ett brev till jul och ett till sommaren...
- Det är de som inte har tekniken som man behöver nå. Man vet kanske någon i sin egen grannby som sitter själv. Det skulle finnas en kontaktperson som har koll på vilka som sitter själva och som inte har anhöriga.
- Det anordnas utbildning i datakunskap via Vuxenskolan, men de som inte vill eller kan lära sig blir ju diskriminerade.
- Byföreningen ordnade en träff om älgjakt. Hade ordnat så att det finns dator på plats och så hade Jamtli utsändning om älgjakt. Den gången var det 30 gubbar som kom som aldrig brukar gå med i en förening. De har även ordnat en motsvarande träff om fiske i Storsjön och då kom det nästan lika många. Annonserar genom lapp på ICA, kiosken eller anslagstavlor.

Kommentarer från politiker:

- *Social gemenskap är en av de största frågorna. Kanske kan det vara idé att se över ersättningen för föreningsbidrag vid hembesök - om den räcker med nuvarande bensinpriser? Det ska ju inte kosta pengar att göra en frivilliginsats. Och går det att utöka den uppsökande verksamheten med hjälp av digitala lösningar? Alla kanske inte vill åka iväg någonstans. Om man har tekniken så skulle digitala hembesök kunna vara en lösning.*
- *Den oönskade ensamheten är farlig för hälsan. Hur når man de ensamma männen? Tror ändå att kvinnor har det lite lättare, de behåller sina vänner längre. Det gäller att hitta aktiviteter som passar även män. Männen kommer hellre om det är lite mer fysiska aktiviteter, t.ex. boule.*

- *Hur kan man synka ihop de föreningsbidrag som Kultur- och fritidsnämnden har med dem som Vård- och omsorgsnämnden delar ut? Då skulle man kunna nå ut även till jaktföreningar och annat.*

Övriga synpunkter kopplat till social gemenskap

- Man pratar om att hela Sverige ska leva. Hur tänker man att hela Östersund och hela Jämtland ska leva? Vi har ett föreningshus som står och förfaller, vi försöker strida för skidspår. Det är jättesvårt att få stöd från kommunen och svårt att engagera frivilliga.
- Numera är det aktiviteten som avgör om man går ut och träffar någon, det är inte längre att man går till en förening som det var tidigare.

3.5 Social tillhörighet (icke-diskriminering) och medborgarinflytande

Hur kan Östersunds kommun motverka diskriminering av medborgare 65+? Hur kan Östersunds kommun öka medborgarinflytandet för medborgare 65+?

Deltagarna har olika upplevelser av åldersdiskriminering och möjligheter till inflytande. Exempel på olika former av diskriminering som man upplevt är diskriminering pga. ålder, diskriminering som följd av den pågående digitaliseringen samt diskriminering kopplad till olika funktionsnedsättningar. Man lyfter fram att det är viktigt att säkerställa äldres perspektiv innan kommunen fattar beslut.

När det gäller medborgarinflytande föreslås att kommunen ska förbättra möjligheterna till inflytande för medborgare över 65 år, exempelvis genom medborgardialoger och representation i politiska partier. Några deltagare lyfter också fram att det är viktigt att använda de befintliga former av inflytande som finns, t.ex. medborgarförslag och Kommunala pensionärsrådet.

Nedan redovisas de synpunkter som lämnats kopplat till social tillhörighet och medborgarinflytande.

Säkerställa äldres perspektiv inför beslutsfattande

- Alla beslut som tas i kommunen ska konsekvensbeskrivas - vad får beslutet för konsekvenser för den äldre befolkningen? Klargör konsekvenserna. Man behöver föra en ständig dialog i olika forum.
- Efterfråga äldres kunskaper och erfarenheter i olika sammanhang.

Motverka digital diskriminering

- Digitaliseringen har fördelar, men det är förstås också svårt för många att lära sig och kan upplevas diskriminerande. Det kan exempelvis vara att inte kunna betala med kontanter på ett café, kunna betala med kontanter på bussen eller när man ska parkera bilen.
- Tanten som inte fick åka buss (trots att hon hade kontanter och kort) är ett skrämmande exempel på diskriminering.

Förbättra tillgängligheten för personer med funktionsnedsättningar

- Vi får till oss att vi ska röra på oss, men om man inte klarar att gå så långa sträckor utan platser att vila på så blir det en form av diskriminering. En promenad är även en social del eftersom man träffar på folk och pratar bort en stund. Det behöver finnas fler parkbänkar i samhället.
- Hörslingor bör finnas i offentliga lokaler, men det är en stor fråga och svårt att bli hörd. Det är lätt att bli betraktad som "eljest" om man inte

hör. Förslag på lösningar är att säkerställa hörslingsor på nya boenden, införskaffa bärbara hörslingsor och att det ska vara en självklarhet att koppla på hörslingsor i de lokaler där det finns. Man ska inte behöva fråga efter det.

Kommentar från politiker:

På det nya särskilda boendet på Bangårdsgatan kommer det bara att finnas hörslingsor i den stora gemensamma salen. Det är en kostnadsfråga.

Förbättra möjligheter till inflytande för medborgare 65+

- Den här typen av möten är suveränt bra – lysande. Borde vara oftare.
- Politiken behöver träffa ”vanligt” folk och mötas i samtal som dessa ”rundabordsmöten”. Tillgängliga politiker är viktigt. Varje människa är viktig.
- Ställa sig frågan - har vi kollat den här frågan med pensionärsorganisationerna?
- Fler äldre i politiken för att kunna påverka.

Medborgare kan använda de former av inflytande som redan finns

- Man kan skicka in medborgarförslag.
- Man behöver vara aktiv själv – inte vänta på att ”någon annan” ska agera
- Lyft frågor via Kommunala pensionärsrådet, det är ett viktigt forum. Föreningarna som finns i KPR har kloka åsikter och förbereder frågor bra.
- De förberedande KPR-mötena är tillgängliga för alla att komma och ta upp frågor.
- Agera via föreningar, t.ex. Byföreningen i Lit. Dem föreningen jobbar med många frågor riktat till alla åldrar. Generationsklyftor behöver överbryggas och gemenskap över åldersgrupper återupprättas. Tillsammans kan man hitta vägar. Vi behöver mötas och lyssna, ta in och stöta och blöta.

Övriga synpunkter kopplat till diskriminering och medborgarinflytande

- Diskriminering är ett starkt ord. Är snarare att man kan känna sig utanför. Tycker att det beskriver det bättre.
- Upplever att det finns mycket åldersdiskriminering i samhället i stort.
- Det känns ibland som man som äldre inte är vare sig sedd eller hörd. Känns som man är osynlig.
- Synen på äldre är inte så bra i Sverige. Jämför med Norge. Där är ”bestemor och bestefar” något man ser upp till.
- Får inte jobba vidare i sjukvården pga. ålder. Vill ha in yngre personer.
- Har upplevt åldersdiskriminering inom hälso- och sjukvården, t.ex. att man inte erbjuds operation pga. ålder.

- Som patient på akuten blev jag kallad ”tant i 70-årsåldern” med en grimas från sjuksköterskan. Fick dock en ursäkt.
- I politiken vill man ju gärna ha in yngre – det pratas mycket om det.
- Har svårigheter att låna pengar på bank pga. ålder.
- Viktigt som äldre att kunna ha ett aktivt friluftsliv (för att känna social tillhörighet)
- Språket - jämtska = social tillhörighet. Var stolt över det - sitt ursprung, sin kultur! Jämtska kan vara en bra kontaktväg till bra möten med människor.
- F.d. arbetsgivaren tycker ju att man är ovärderlig som pensionär när man behövs på jobbet!
- En företagare som ska anställa måste ändå se till både ålder och kunnande utan att det ses som diskriminerande.
- Ett område där man kan känna sig "överkörd" är när man pratar med en ekonom, de har svar på allting. All kommunikation kan inte gå via en ekonom! Idéer blir stoppade redan hos ekonomen istället för att diskutera saken först och titta på ekonomin sen.
- Kommunen är väldigt öppen, men trots det vet man inte vart man ska vända sig man jag vill att det ska hända nåt i nån fråga
- Mötesplatserna kan användas när man vill träffas och diskutera frågor.

3.6 Samhällsstöd och service (omfattar både kommunens insatser och tillgång till övrig samhällsservice som affärer, bibliotek, hälsocentral etc.)

Hur kan samhällsstöd och service förbättras i Östersunds kommun?

De flesta deltagarna vid dialogen har inte några större synpunkter på samhällsstöd och service, men det finns några områden man ändå vill lyfta.

Exempel på förbättringsområden som deltagarna lyfter fram är att säkerställa att alla personal som arbetar i vård och omsorg ska vara vaccinerade, att man tycker att kommunen behöver förbättra sin krisberedskap samt motverka digitaliseringens negativa konsekvenser. Några lyfter också att de upplever en ökad otrygghet lokalt i Lit och att man saknar en hälsocentral i Lit på sommaren (den stängs då).

Nedan redovisas de synpunkter som lämnats kopplat till samhällsstöd och service.

Säkerställa att all personal som arbetar i vård och omsorg är vaccinerade

- En aktuell fråga är när man tittar på hemtjänsten och hemsjukvården, där man inte kan få ut information om personalen är vaccinerad eller inte.
- Man undrar om man verkligen är på rätt plats om man arbetar i vården eller hemtjänsten, men inte vill vaccinera sig. Jag förstår det inte.
- Vill ni politiker förändra lagstiftningen kring detta?

Kommentarer från politiker:

- De allra flesta i verksamheten ska numera vara vaccinerade, men vi har inte någon möjlighet att föra register över det. Om man inte vill vaccinera sig så har man rätt att avstå. Det vi kan göra är att gå ut med information och förklara varför det är viktigt att vaccinera sig, men vi kan inte tvinga, då måste man ändra lagstiftningen.
- Pandemin klassas under smittskyddslagen och pandemilagen, så man borde kunna använda den befintliga lagstiftningen om man vill.
- När det gäller vaccinationer generellt sett (inte bara personal) så är det även många som inte kunnat ta till sig informationen om vaccinationer av språkskäl. Vi behöver bli bättre på att informera om varför det är viktigt och hur man gör.

Stärka kommunens krisberedskap

- Vi lever i en turbulent värld och tidigare har Sverige varit förberett med livsmedelsreserver och skyddsrum, men det är helt borta nu. Om det

skulle slå till och hända någonting så saknar vi beredskap. Det är något som är viktigt att tänka på och förbereda sig för.

***Kommentar från politiker:** Man har påbörjat ett arbete på nationell nivå för att återgå lite till det gamla. I kommunen finns det nu en person som arbetar med civilt försvar. Är glad att det har kommit tillbaka lite av försvarsmarken.*

Motverka digitaliseringens negativa konsekvenser

- Ett problem som funnits under flera år är hur man ska betala parkeringsavgifter. För några år sedan fanns det förslag att ta bort alla automater med kontanthantering i samband med att det skulle komma nya sedlar. Pensionärsorganisationerna protesterade kraftfullt mot detta eftersom 10-kronorsmynt skulle finnas kvar och fick ett visst gehör. Idag finns det sex parkeringsautomater där kontanter kan användas. I de flesta p-automater har det funnits möjlighet att betala med kort vilket många tillämpat om inte kontantautomat funnits på den platsen, men nu har kortbetalning tagits bort på många ställen och nu är det ”app” eller SMS som ska användas. Det är många äldre som upplever detta som ett stort problem. När politiker fattar beslut så behöver man göra risk- och konsekvensbedömningar av sina beslut så att inte äldre blir diskriminerade.
- Det finns inte någon bank i Lit och heller ingen bankomat. Bankomat finns bara i Häggenås och då måste man ha bil för att ta sig dit.
- Man har en övertro till digitalisering. Att man ska skicka ett mail och få ett mailsvar. Många frågor är komplexa och därför är dialog väldigt värdefullt – att man träffas och pratar.

***Kommentar från politiker:** Vi behöver verkligen lyfta frågan om digitalisering och dess konsekvenser. Känner till person som inte fick köpa kaffe för att man inte tog kontanter på biblioteket. Det är viktigt att kommunpolitiker tar upp denna fråga.*

Vidta åtgärder för att öka tryggheten lokalt i Lit

- Det har blivit så otryggt i Lit på senare tid, det är mycket bus på kvällarna. Buskörning in på gårdar och runt i centrum. Polisen är här ibland och åker runt på eftermiddagen, men just på kvällen, vid 22-tiden, det är då de kör igång. Då skulle man behöva en polis här. Har även varit äggkastning på fönster – senast föregående helg.
- När det gäller hur det ser ut på byn så finns det initiativ från föräldrar att ha någon form av grupp som går runt. Föräldrarna har fått jackor av fritidsgården.

Kommentar från politiker:

- *Otryggheten beror på flera olika faktorer, t.ex. om det saknas/är dålig belysning och om det är skadegörelse på busskurer så upplever man otrygghet. I Östersund hade någon/några ägnat sig åt att sparka sönder pumpor som placerats ut inför Halloween i centrala Östersund. En annan sak som ökat är EPA-traktorerna, som också skapar vissa problem och som man behöver försöka göra något åt. Men trots detta så är det viktigt att komma ihåg att vi ändå lever i en av de tryggaste delarna av Sverige. Den enda krutrök som vi märker av här är i samband med älgjakten.*

Det saknas hälsocentral i Lit på sommaren

- På sommaren stängs hälsocentralen och man måste till Lugnvik istället. Hur många har bil att ta sig dit? Man får åka buss till stan och byta.
- Det har saknats hälsocentral i flera år, under någon månad på sommaren

Kommentar från politiker: *Hälsocentralerna sköts av Region J-H, men vi tar med oss synpunkten till dem.*

Övriga synpunkter kopplat till samhällsstöd och service

- Önskar att när lunchrestaurangen på Häradsgården öppnar efter covid-pandemin så ska det vara öppet även på lördagar och söndagar. Har dock noterat att när man planerar att öppna igen kommande vecka, så kommer det endast att var 3 dagar i veckan, så det verkar snarare minskas ner. Tyvärr har det inte varit särskilt många besökande där, trots att det är billigt (kostar 60 kronor). Om det är för få besökare så finns det inte underlag att hålla det öppet. Mötesplatsen har öppet samtidigt som boendet har lunchöppet, vilket kanske kan bidra till att det inte är så många som äter på lunchrestaurangen? **Kommentar från tjänsteperson:** *Maten är ju en viktig del av social gemenskap. Men är det för få besökare är det svårt att motivera att ha det öppet.*
- När det var mötesplats på Häradsgården tidigare så var det många som stannade och åt samtidigt. Samtidigt är mötesplatsen i första hand viktig för dem som bor utanför boendet och då är det viktigare att så många som möjligt har nära till mötesplatsen.
- Önskar att mjölk 1,5% åter ska erbjudas som måltidsdryck på Häradsgården. Det togs bort någon månad före covid-stängningen.
- Det var svårt att få information i anslutning till pandemin från Hälsocentralen. Vi människor har en väldigt dålig disciplin. Om man säger att äldre över viss ålder ska kunna ringa och boka, så passar även yngre människor på och gör det också, vilket gör att äldre inte kommer fram.

- Skulle önska att det finns en stor, allmän tvättstuga som man kan hyra, t.ex. vid höst- och vårstädning. Det finns i nuläget en stor maskin på kommunalhuset i Lit som man kan boka för 100 kronor, men där finns inte några torkmöjligheter och det är heller inte en tillräckligt stor lokal för att kunna lägga till det. Har tidigare bott på ett ställe där man kunde boka en större tvättstuga en heldag, där fanns det förutom tvättmaskin 2 centrifuger och 2 torktumlare. Skulle vilja att det fanns något liknande i Lit.
- Hemtjänsten fungerar väldigt bra i Lit. Dock många olika personal - det har ökat senaste året. De som kommer är fantastiska.

Övrigt

- Flera deltagare önskar att resultatet (utöver skriftlig återkoppling) även ska ske i form av ett fysiskt möte. Man tycker att dialogen var ett bra initiativ och vill gärna att det ska hållas ett likadant minst en gång per år.